

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 29. januar 2020 av Høyesterett i avdeling med

dommer Erik Møse
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Knut H. Kallerud
dommer Ingvald Falch
dommer Cecilie Østensen Berglund

HR-2020-184-A, (sak nr. 19-104841STR-HRET)
Anke over Gulating lagmannsretts dom 19. juni 2019

A

(advokat Laila Kjærevik – til prøve)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Kristine Herrebrøden – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Falch**: Saken gjelder spørsmålet om en ytring fremsatt i et kommentarfelt på Facebook er straffbar etter straffeloven § 185 om hatefulle ytringer, og dessuten hvilken straff som i tilfelle skal utmåles.
- (2) **Sakens bakgrunn og saksgangen**
- (3) A ble 2. juli 2018 tiltalt for brudd på straffeloven § 185 første ledd første punktum, jf. andre ledd bokstav a, jf. § 10 andre ledd andre punktum. Grunnlaget var:
- «Tirsdag 5. september 2017 fra sin bopel i --- 00 eller andre steder, under et innlegg der Facebookprofilen B hadde lagt ut en artikkel som omhandlet ytring fra C, skrev hun; 'Fandens svarte avkom reis tilbake til Somalia og bli der din korrupte kakerlakk'.»**
- (4) C var en aktiv samfunnsdebattant. Hun var den gang 20 år gammel og er opprinnelig fra Somalia.
- (5) I dom 22. februar 2019 dømte Bergen tingrett A i samsvar med tiltalen. Straffen ble satt til fengsel i 24 dager, som ble gjort betinget med en prøvetid på to år. I tillegg ble hun dømt til å betale en bot på 10 000 kroner og sakskostnader.
- (6) Etter at A hadde anket over både skyldspørsmålet og straffutmålingen, avsa Gulating lagmannsrett dom 19. august 2019 med denne domsslutningen:
- «A, født 00.00.1948, dømmes for overtredelse av straffeloven (2005) § 185 første ledd, første punktum, jf. annet ledd bokstav a) til fengsel i 14 – fjorten – dager.»**
- (7) Lagmannsretten bygget i korthet på følgende faktum som grunnlag for sin domfellelse:
- (8) As ytring ble fremsatt på Facebook-gruppen «Vi som støtter Sylvi Listhaug». Gruppen, som kort tid senere hadde vel 20 000 medlemmer, var lukket i den forstand at bare gruppens administrator kunne gi andre tilgang, og da ved å godkjenne medlemsforespørsler. Sylvi Listhaug var den gang innvandrings- og integreringsminister i Norge.
- (9) As innlegg fremgår under et innlegg fra «B», som har vist seg å være et alias for en ukjent person. Dennes innlegg hadde dette innholdet:
- «Nå er de blitt varm i trøya.
Den venstreradikale pressen har gitt de rød løper og grønt signal for å stemple Listhaug som nazist.»**
- (10) Under teksten var et bilde av C, med et mindre innfelt bilde av Sylvi Listhaug. Under bildet fremgikk denne teksten:
- «Frierer i landet hun flyktet fra – Nå angriper hun Listhaug på nytt
C er sint fordi hun ikke får møte Listhaug til debatt.»**

(11) Det er opplyst i saken at den som klikket på bildet, ble vist videre til et oppslag på «24avisen.com», som er betegnet som en nyhetsblogg. Der var C kritisk omtalt, og det var referert en del uttalelser hun skal ha kommet med.

(12) Under innlegget til «B» kom først en rekke kommentarer fra andre enn A. Disse har lagmannsretten beskrevet slik:

«Det fremkommer av de øvrige kommentarer sterkt krenkende ytringer mot C og hennes folkegruppe, så som at ‘Debatter med ei apekatt?! ... la dem få en banan å sloss om!’, at jenter skal voldtas, ‘NIGGERKJÆRRINGER’, ‘HIV DRITTKJÆRRINGA TIL HELVETE UT’, ‘jævla svin’, ‘Fuck dere muslimer’, ‘ufordragelige bukketryne’, ‘disse svartingene’ mv.»

(13) Deretter skrev A det som fremgår av tiltalen: «Fandens svarte avkom reis tilbake til Somalia og bli der din korrupte kakkelakk.» Lagmannsretten la til grunn at A hadde lest de forutgående innleggene.

(14) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Hun gjør gjeldende at hennes ytring ikke rammes av straffeloven § 185, idet den er politisk og ligger innenfor ytringsfriheten. Subsidiært anfører hun at straffen er for streng. Det er ikke grunnlag for ubetinget fengselsstraff.

(15) *Påtalemyndigheten* har tatt til motmæle og påstår anken forkastet. As ytring rammes av straffeloven § 185 og vernes ikke av ytringsfriheten. Straffen er ikke for streng. Det er på dette området grunn til å skjerpe straffene noe, sammenlignet med hva som har vært vanlig i underrettspraksis.

(16) **Mitt syn på saken**

(17) Jeg har kommet til at anken over lagmannsrettens lovanvendelse må forkastes, men at straffen må reduseres.

(18) *Lovtolkingen*

(19) Straffeloven § 185 har denne ordlyden:

«Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) **hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,**
- b) **religion eller livssyn,**
- c) **homofile orientering, eller**
- d) **nedsatte funksjonsevne.»**

(20) Bestemmelsen viderefører straffeloven 1902 § 135 a uten endringer av betydning her. Dette innebærer at straffeloven § 185 må tolkes i lys av tidligere rettspraksis.

- (21) Jeg konstaterer først at det ikke har selvstendig betydning for bedømmelsen av ytringens straffbarhet at den er fremsatt på Facebook. Vilkåret er at ytringen er fremsatt «offentlig», som er definert nærmere i straffeloven § 10. En Facebook-gruppe med omkring 20 000 medlemmer, slik tilfellet var her, oppfyller utvilsomt denne definisjonen, selv om gruppen var lukket. Dette har ikke vært omtvistet.
- (22) Den straffbare handlingen består i å fremsette en «diskriminerende eller hatefull ytring». I § 185 andre ledd er dette definert slik at ytringen må «true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse ...». Høyesterett har i en rekke tidligere dommer klarlagt hva som nærmere kreves, sett i lys av ytringsfriheten i Grunnloven § 100 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 10 på den ene siden, og vernet mot rasediskriminering i FNs rasediskrimineringskonvensjon artikkel 4 og FNs konvensjon om politiske og sosiale rettigheter artikkel 20 nr. 2 på den andre siden. Jeg viser her til Rt-1997-1821, Hvit Valgallianse-avgjørelsen, og Rt-2007-1807 avsnitt 32, Vigrid-avgjørelsen.
- (23) I rettspraksis er det på denne bakgrunn trukket et skille mellom kritiske ytringer om et *emne*, enten dette er av politisk, kulturell, religiøs eller annen art, og ytringer som angriper en eller flere *personer*. Jeg viser til Rt-1981-1305 på side 1314, løpeseddeldommen, hvor førstvoterende, her med tilslutning fra de øvrige dommerne, uttaler:
- «Jeg har i det foregående stilt opp mot hverandre på den ene side uttalelser om Islam som religion, om forholdene i islamske stater og om norsk innvandringspolitikk, som etter min oppfatning ikke kan rammes av straffelovens [1902] § 135 a, og på den annen side uttalelser som mer direkte angriper de islamske innvandrere her i landet, og som etter omstendighetene vil være straffbare.»**
- (24) Den første gruppen ytringer treffer normalt kjernen av ytringsfriheten og rammes ikke av straffeloven § 185, selv om de skulle bli oppfattet som krenkende. Slike ytringer – av for eksempel politisk art – retter seg ikke mot «noen», slik vilkåret er i § 185.
- (25) Dette stiller seg annerledes for personangrepene, som etter omstendighetene rammes av § 185. Slike ytringer nyter et «beskjedent grunnlovsværn», fordi de «ikke [har] noe til felles med den kjerneverdi ytringsfriheten skal beskytte, nemlig det frie ordskiftet», se HR-2018-674-A avsnitt 15, krangeldommen.
- (26) Hva som her nærmere kreves, er oppsummert i Rt-2012-536 avsnitt 28, dørvaktdommen, som siterer Vigrid-avgjørelsen avsnitt 33:
- «I Rt-1997-1821 [Hvit Valgallianse-avgjørelsen] er på side 1826 rettspraksis oppsummert slik at det bare er de grove forhold som rammes. Det er vist til Ot.prp. nr. 29 (1980–1981), som i forbindelse med tilføyelsen av annet punktum i [straffeloven 1902] § 135 a, presiserer at det bare er ‘ytringer av kvalifisert krenkende karakter som vil bli rammet’. I Rt-2002-1618 er dette på side 1624 utdypet dit hen at utsagn som ‘oppfordrer eller gir tilslutning til integritetskrenkelser’, vil kunne være av en slik karakter. Det samme gjelder om utsagnene ‘innebærer en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd’.»**
- (27) Det er med andre ord bare ytringer av «kvalifisert krenkende karakter» som rammes. Dette inkluderer ytringer som «oppfordrer eller gir tilslutning til integritetskrenkelser», og de som innebærer en «grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd». Forutsetningen er at

den grove krenkelsen er fremsatt på grunn av personens «hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse», eventuelt på grunn av et av de andre alternativene opplistet i § 185.

- (28) I denne forbindelse fremhever jeg at det også her, utenfor kjerneområdet for ytringsfriheten, gjelder «en relativt rommelig margin for smakløse ytringer». Jeg viser til kringeldommen avsnitt 17, med henvisning til tidligere praksis.
- (29) Det må på denne bakgrunn klarlegges hvordan den fremsatte ytringen skal forstås. Denne tolkningen er en del av rettsanvendelsen som Høyesterett kan ta stilling til, se dørvaktdommen avsnitt 17.
- (30) Avgjørende er hvordan den alminnelige leser «vil oppfatte utsagnet ut fra den sammenheng det er fremsatt» i, se dørvaktdommen avsnitt 18 med videre henvisninger. I avsnitt 19 utdypes betydningen av konteksten ved tolkingen. Deretter fremgår den såkalte forsiktighetsregelen i avsnitt 20 og 24. Den innebærer at ingen skal risikere straffansvar for et meningsinnhold som ikke er uttrykkelig uttalt, «med mindre et slikt innhold med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengens».
- (31) *Den konkrete bedømmelsen*
- (32) Slik A utformet sin ytring, er det for meg klart at den retter seg direkte mot C som person. Det er hun som betegnes som «[f]andens svarte avkom» og som «din korrupte kakkelakk». Ytringen har uttrykkelig referanse til hennes hudfarge, og derved også til hennes etniske opprinnelse. Den alminnelige leser vil etter min mening klart oppfatte ytringen som en svært grov krenkelse, og som en betydelig nedvurdering av hennes menneskeverd. Bruken av begrepet «kakerlakk» kan gi assosiasjoner til skadedyr. Det er imidlertid ikke grunn til å bygge på at det her antydes at C bør utryddes eller lignende.
- (33) A har gjort gjeldende at ytringen må forstås som en del av det politiske ordskiftet. Jeg er enig i at Facebook-gruppen må forstås som en støttegruppe til det Sylvi Listhaug sto for politisk, som ansvarlig for innvandrings- og integreringsspørsmål i regjeringen. C hadde uttalt seg kritisk til Listhaug. Videre var det i «B»s innlegg trukket frem at C hadde feriert i det landet hun flyktet fra, hvilket har tilknytning til et innvandringspolitisk tema.
- (34) As ytring berører imidlertid ikke disse emnene. Hun knytter sin kommentar utelukkende til Cs person, slik jeg har beskrevet. Straffeloven § 185 rammer også grovt krenkende ytringer fremsatt mot noen i det som i utgangspunktet er en politisk debatt, se Rt-1997-1821 på side 1831, Hvit Valgallianse-avgjørelsen. I As tilfelle var dessuten tilknytningen til politiske temaer så vidt svak at dette ikke påvirker tolkningen av hennes ytring.
- (35) As ytring kom etter en rekke krenkende ytringer mot C i kommentarfeltet fra andre personer. A kan ikke straffes for andres kommentarer, og jeg er ikke enig med lagmannsretten i at A har gitt sin «tilslutning» til dem. Men disse andre kommentarene er egnet til å styrke den forståelse av As ytring som kan utledes av de ordene hun selv valgte, og som jeg har redegjort for.
- (36) Jeg er på denne bakgrunn kommet til at lagmannsretten har anvendt straffeloven § 185 riktig. Anken over lovanvendelsen må derfor forkastes.
- (37) *Straffutmålingen*

- (38) Strafferammen for brudd på straffeloven § 185 første ledd første punktum, som her er aktuell, er fengsel i tre år.
- (39) Det foreligger ikke praksis fra Høyesterett som gir veiledning ved straffutmålingen, heller ikke praksis under den tidligere straffelov 1902 § 135 a. Jeg nevner likevel at det i både løpeseddeldommen fra 1981 og i Rt-1977-114, lektoravgjørelsen, ble gitt betinget fengsel i henholdsvis 60 og 120 dager. I den siste avgjørelsen uttales at det ikke er noe «misforhold» mellom straffen der og handlingen.
- (40) Da strafferammen ble økt fra to til tre år i 2005, uttalte departementet «at det kan være grunn til å skjerpe straffen for overtredelser av straffeloven [1902] § 135 a», og begrunnet dette med hensynet til forholdsmessighet mellom lovbrudd og straff, se Ot.prp. nr. 33 (2004–2005) side 188. Noe lignende er uttalt i Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 343, hvor det fremgår at slike lovbrudd «på samme måte som annen hatkriminalitet, gjennomgående [bør] straffes noe strengere enn i dag». Forarbeidene klargjør imidlertid ikke fra hvilket straffenivå skjerpelsen skal skje. Jeg nevner også at straffeloven § 77 bokstav i fastslår at det i skjerpende retning skal tas i betraktning at lovbruddet har sin bakgrunn i blant annet andres «hudfarge» eller «nasjonale eller etniske opprinnelse».
- (41) Endelig nevner jeg at det i underrettspraksis frem til nå foreligger flere avgjørelser hvor det har vært reagert med betinget fengsel og bot, eventuelt bare bot. Det finnes imidlertid også eksempler på at det har vært reagert med ubetinget fengsel.
- (42) Utviklingen de siste par tiår, hvor internett og sosiale medier har blitt tilgjengelig for alle, har gitt langt flere anledning til å ytre seg offentlig for et større publikum. Det er et positivt trekk ved samfunnsutviklingen at mange nå kommer til orde. Dette innebærer at flere må bli fortrolige med de grenser straffeloven setter for straffbare ytringer. Likestillings- og diskrimineringsombudets rapport fra 2018, Hatefulle ytringer i offentlig debatt på nett, viser at omfanget er stort av ytringer med hatefullt innhold, spesielt i kommentarfeltene på Facebook. Dette er åpenbart belastende for dem som rammes, og mange vil av frykt for slike reaksjoner holde seg unna offentlig debatt. Deres ytringsfrihet, kan man si, blir da i realiteten innskrenket. C er et illustrerende eksempel. Hun har vært utsatt for mange hatefulle ytringer – ikke bare fra A – og trakk seg av den grunn tilbake fra offentligheten en periode og fikk visstnok voldsalarm.
- (43) Allmennpreventive grunner kan derfor tilsi at det bør reageres med forholdsvis strenge straffer mot slike ytringer. Mitt syn er likevel at dette synspunktet ikke bør strekkes for langt. For det første kan trusselen om selv en moderat, men følbart straff virke disiplinerende på mange over noe tid. Dernest bør, som et generelt synspunkt, inngrep i ytringsfriheten ikke møtes med en overdreven reaksjon. Dette siste synspunktet er fremholdt av Den europeiske menneskerettsdomstolen i en rekke avgjørelser, se for eksempel saken *E.S. mot Østerrike*, avsagt 25. oktober 2018, avsnitt 56, som gjaldt en domfellelse for å ha kalt profeten Muhammed pedofil.
- (44) For meg vil det på denne bakgrunn være for strengt å reagere med ubetinget fengsel. Jeg legger da vekt på at A har brutt straffeloven § 185 ved en enkelt anledning, at hun ikke er straffet for lignende forhold tidligere, og at hun ikke har fremsatt en ytring som oppfordrer eller gir tilslutning til grove integritetskrenkelser. I et tilfelle som dette mener jeg at det bør reageres med betinget fengselsstraff og en følbart bot, jf. straffeloven § 54.

- (45) Den betingete fengselsstraffen bør etter min mening settes til 24 dager. Jeg legger da vekt på at det her foreligger et markert brudd på straffeloven § 185.
- (46) Boten bør i et tilfelle som dette i alminnelighet ligge på et nivå som tilsvarer omtrent én brutto månedslønn. I lagmannsrettens rettsbok er det opplyst at A som pensjonist får utbetalt 19 000 kroner netto per måned. Boten fastsettes på den bakgrunn til 25 000 kroner. Den subsidiære fengselsstraffen, jf. straffeloven § 55, settes til 15 dager.
- (47) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens domsslutning gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 24 – tjuefire – dager. Fullbyrdelsen utsettes med en prøvetid på to år. I tillegg dømmes A til å betale en bot på 25 000 – tjuefemtusen – kroner, subsidiært fengsel i 15 – femten – dager.
2. For øvrig forkastes anken.

- (48) Dommer **Falkanger:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (49) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (50) Dommer **Østensen Berglund:** Likeså.
- (51) Dommer **Møse:** Likeså.
- (52) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens domsslutning gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 24 – tjuefire – dager. Fullbyrdelsen utsettes med en prøvetid på to år. I tillegg dømmes A til å betale en bot på 25 000 – tjuefemtusen – kroner, subsidiært fengsel i 15 – femten – dager.
2. For øvrig forkastes anken.